

В.В. Петровський, В.І. Семененко, В.Ю.Мірошниченко

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОБІЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В статті аналізується зв'язок історичної пам'яті населення України з політичними та геостратегічними пріоритетами. Він особливо яскраво проявляється під час виборчих кампаній. Наголошується на необхідності вироблення оптимальної моделі взаємовідносин регіонів з центром, щоб запобігти елементам регіоналізації та сепаратизму.

Ключові слова: історична пам'ять, культура пам'яті, громадянська ідентичність, регіоналізм.

У розвинутих демократіях світу зазвичай не пов'язують сучасні події з минулим досвідом, не конструюють історичних міфів, штучно підкреслюючи велич своєї чи підступність чужої нації. Навпаки, особливістю транзитних суспільств, особливо в періоди нестабільноті, залишається маніпулювання свідомістю громадян, переважання минулого на догоду тим чи іншим політичним силам. На думку відомого історика Л. Зашкільняка, історична пам'ять – це результат ідентифікації людей з певними історичними конструктами, що призводить до обрання ними конкретних світоглядно-ціннісних орієнтацій. Добре відомо, що середовище, у котрому проходить свідоме життя людини, має суттєвий вплив на сприйняття нею не лише сучасних, але й минулих подій. У залежності від закладених до свідомості індивіда історичних знань у школі, їхньої інтерпретації у сім'ї чи трудовому колективі, особистого досвіду (глибокого чи поверхового) людина може приймати ледь не за повну істину значно спотворену картину минулого. На жаль, у сучасній Україні надто багато прикладів «відвертого апологетизму національного минулого, модернізації історичних подій, неприхованої мітотворчості».

Звичайно, цілком достовірну версію минулих подій створити неможливо, тим більше, що вони конструюються суб'єктами-істориками, які мають свої уподобання, політичні чи особисті пріоритети. До того ж, на відміну від природничих наук, історія у переходних суспільствах завжди використовується політиками й партійними ідеологами у якості важливого агітаційно-пропагандистського матеріалу. Ті кліше, які уявно існують у свідомості громадян, надзвичайно живучі, і хоча сама історична пам'ять соціально диференційована і мінлива, однак закладені в неї схеми майже автоматично проектируються на події сучасності.

Тому що історична свідомість має світоглядну роль, Україні важливо, щоб для нащадків ретранслювалась та пам'ять про минуле, яка не роз'єднує, а об'єднує соціум. Саме тому фахівці, неупередженість історика – запорука того, що наші сучасники краще зрозуміють причини та наслідки тих чи інших подій. Враховуючи ситуацію «культурно-антропологічного звороту» в історичній науці, потрібно з максимальною об'єктивністю вивчати свідомісно-культурні прояви людської діяльності [11, С. 43-49].

Не завжди історичне минуле пов'язане більшою мірою з близкучими перемогами та злетами, скоріше – навпаки. Для історії України, яку, за відомими словами В.К. Винниченка, неможливо читати без брому, об'єктивний виклад подій, напевне,

найважливіший чинник. Однак існує й інша думка, яку у 2004 р. озвучив сумський історик В. Артюх. Ще зі школи, підкреслив він, йде «обробка людської свідомості потрібною державі інформацією», щоб виробити певну матрицю історичної пам'яті спільноти. З трьох існуючих моделей історичної пам'яті (українська, російська, малоросійська (остання за М. Рябчуком – креольська) В. Артюх, звичайно, вважає най-послідовнішою українську національну (не громадянську, зауважте!) пам'ять. Але щоб вона існувала й міцніла, пропонується «применшити ріль невигідних фактів або перебільшити вигідний в порівнянні з російським тлумаченням». Приміром, він рекомендує «взагалі замовчувати» Переяславську Раду 1654 р., щоб збільшити «багаж «іншості», не допускати однакового сприймання минулого громадянами Росії та України [1, С. 5-10].

Не секрет, що через 16 років після набуття Україною незалежності ні буденно-масові, ні елітарно-наукові історичні знання, а значить, світоглядні позиції пересічних громадян і вчених, не викликають захоплення. У наявності – активне переформатування історії, коли девіантні раніше факти нерідко стають безперечним позитивом, травматичний досвід постійно нагадується суспільству, створюючи враження України як плаксивої країни-невдахи. Вражає значна кількість псевдонаукових міфів, які продовжують заповнювати нішу культурної рефлексії. Такі українські «аріософи», як С. Плачинда, І. Каганець, В. Довгич, І. Білик та інші, розповсюджують квазізнання, що не мають майже нічого спільного зі справжньою історією. Для них вождь гунів Аттила – це українець Богдан Гатило, а Христофор Колумб – родом з Коломиї. Вони стверджують, начебто трипільські жерці писали непересічні наукові трактати, русичі Х ст. розмовляли літературною українською мовою і т.п. В умовах послаблення наукової етики, невизначеності кордонів між історією України як критичною дисципліною і історією як наріжним каменем «культури пам'яті» кількість історичних вигадок не може зменшуватись.

Сумно те, що в періоди суспільних збурень квазіісторичні казки активно використовують політики для завоювання голосів електорату, бо для багатьох громадян об'єктивна історія – «тегта incognita». Це було добре видно в кінці 2004 р., коли відбувався черговий етап зміни правлячої еліти України. Кандидат у Президенти України В. Нечипорук оголосив: українці – «вища нація, ніж європейці чи американці» (можливо, він мав надію, що такі лестощі миттєво ліквідують серед українців синдром меншовартості). О. Ржавський охарактеризував Україну світовим оазисом і центром світу; В. Ющенко стверджував, начебто писемність на теренах України виникла 5 тис. років тому, саме українці «вперше в людській історії» застосували плуг.

Дивно, але на IV міжнародній науковій конференції «Багатокультурне середовище Львова в XIX – першій половині ХХ століття» (29 вересня – 1 жовтня 2005 р.) вчені так і не змогли дійти спільноговинку щодо змісту історії України. Дискусія виявила дві точки зору: одні історики вважають національну історію «національною біографією», інші схиляються до «деміфологізації національної історії», збільшивши в ній елементи міжетнічних взаємин [31, С. 326].

У 2004 р. німецький вчений Ш. Требст виділив Україну серед інших держав СНД як таку, де «культура пам'яті стала найважливішим полем битви між двома значними політичними таборами – посткомуністичним і національно-ліберальним» [26, С. 42]. Звичайно, такий розподіл занадто прямолінійний, ставлення тих чи інших

страт населення до минулого занадто строкатіший і складніший. Ясно лише, що серед найбільш важливих проблем історії України, які хвилюють громадян і формують їхні соціально-політичні й ідеологічні пріоритети, відсутні ті, щодо котрих досягнуто консенсусу. А розуміння минулого, зауважував Й. Валлерстайн, примушує людей діяти в сьогоденні так, як в іншому випадку вони б не чинили. Свідомість минулого – «це інструмент, який люди використовують один проти одного». Це дійсно моральний, а значить, політичний феномен, завжди нестійкий, бо сучасність, тим більше в Україні, занадто мінлива. Якщо минуле зафіковане наче в камені, то соціальне минуле – на вогкій глині, дотепно визначив Й. Валлерстайн [4, С. 195-196].

Сьогодні лунає безліч закликів представників різних політичних сил щодо єдності, зміцнення соборності України. Остання має визначені змістовні виміри: етнонаціональний, суспільно-політичний, духовно-культурний (ментальний), регіонально-історичний. Коли дослідники фіксують наявність у багатьох молодих людей функціональної історичної безграмотності, необхідно, по-перше, вияснити, чому вона виникає. А по-друге, чи не є причиною не лише безграмотності, але й кризи «самоідентифікації національно дезорієнтованої частини суспільства» (вираз Ліни Костенко) [30, С. 21-24], перетворення історичної науки на служницю, до того ж слухняну, владних структур? Значною мірою саме через нескінчені зміни варіативних пояснень та висновків, коли кардинально порушується звична для покоління історична мозаїка, втрачається інтерес, особливо у молоді, до історії як науково бездоганної дисципліни. У таких умовах реалізувати одну з головних цілей української еліти – формування громадянської ідентичності на базі «колективної пам'яті» – можливо, упевнена дослідниця з США К. Уоннер, лише з допомогою історичних праць. Значну роль у цьому процесі відіграють підручники й навчальні посібники з історії, бо саме через них проходить соціалізація юних громадян. Водночас замісник директора Центру Кеннана у Міжнародному центрі Вільсона Н. Попсон, проаналізувавши, наприклад, «Оповідання з історії України», довела, що за змістом вони суттєво перешкоджають школярам відчути справжній подих історії. Використовуючи особливості т.зв. «прихованого навчального плану» (*"latent curriculum"*), тобто замовчування, доповнення, виховання будеться на основі саме селективної, а не об'єктивної історії. Автор «Оповідань з історії України» для 5 класу В. Місан подав типово авторитарний текст, який виключав будь-яку дискусію. Всупереч історичній логіці, розповідь про давні часи, Київську Русь, козацтво, події ХХ ст. виглядає як безперервний процес розвитку українського етносу та державності. Щоб підкреслити унікальність історії України, цей предмет починають вивчати раніше, ніж світову історію. Мета проголошена: формувати таким чином почуття гордості за свою державу і громадянство в ній. Однак досягти її з допомогою «ампутації» невиграшних для історії України фактів, звичайно, неможливо. За даними соціологічного опитування 1998 р., у Запорізькій обл.. менше половини учнів старших класів вважали підручники з історії України достатньо змістовними. Більше 53% респондентів довіряли своїм викладачам, аніж підручникам. Звичайно, точки зору львівського й севастопольського викладачів історії України щодо тих чи інших подій, персоналій аж ніяк не співпадають [45, Р. 326-329, 345].

Добре відомо, що з 2005 р. представники «помаранчевих» активно вдаються до архаїчної атрибутики та традиціоналістських цінностей як вірної для них бази регу-

лювання соціально-політичних відносин. Через рік соціолог Н. Паніна заявила навіть, що такі наміри значною мірою відповідають «власному вибору населенням України традиціоналістської моделі консолідації і розвитку українського суспільства» [28, С. 107]. У цьому ж руслі і заклики президента України В. Ющенка: до жертвового служжіння «нації-родині» як організму, тісно об'єднаному «одвічними» традиціями. Але в ситуації, коли серед населення спостерігається брак інтенсивності моральних почуттів, апатія і байдужість, опора на вказані принципи може бути лише хисткою. Навпаки, у вирі перманентних політичних кампаній змінюються негативні регіональні стереотипи, емоційний тиск породжує агресивні психічні стани. Саме вони призвели до «нового життя» дещо пригаслі «титули» «бандерівців» і «донецьких бандюг» [16, С. 9, 12, 14]. Такі українські вчені, як Г. Грабович, В. Кулик, Ю. Шаповал, С. Грабовський, М. Рябчук, стверджують, що політика пам'яті в Україні стала частиною маніпулятивних технологій для поглиблення дезорієнтації суспільства і дискурсивної маргіналізації опонентів, шантажу політичних союзників. Вона набрала подвійного, двозначного характеру (як внутрішня, так і зовнішня політика) через складну гібридність правлячого режиму і суспільства [27, С. 403-405]. Не менш важливо, що історична культура еліти та громадян не може бути поки що однорідною й сталою. А саме вона визначає систему цінностей, орієнтири в розумінні минулого і майбутнього, роль і місце геополітичних, суспільних координат у суперечливій реальності України, а не лише сукупність знань, уявлень, поглядів, ідей, стереотипів чи забобон стосовно історичного процесу [12, С. 242].

Складність у тому, що колишні радянські республіки, як і сателіти СРСР у Центрально-Східній Європі, будь-що намагаються відійти від канонів прокомуністичної історії. Це добре видно, наприклад, у недавно опублікованій професором славістики в США Євою Томпсон книзі «Трубадури імперії». Вона пише: імперія «нав'язує свій дискурс підкореному народові і витісняє з пам'яті його власну історичну оповідь... Міцність імперського володарювання повинна забезпечувати не лише зброя, але й престиж історіографії та пам'яті» [22]. Якщо взяти до уваги, що історична пам'ять – це символічне поєднання людей навколо суспільного уявлення про минуле, майбутнє і мету національного буття, то у випадку з Україною наявність постімперського синдрому у свідомості громадян викликає серйозні сумніви. Адже навіть сьогодні не існує науково обґрунтованих доказів чіткого існування полярної пари «імперія-колонія» щодо Росії та України відповідно. Неможливо не згодитися з висновком кандидата філософських наук Т.С. Бердій у тому, що основні напрями формування української політичної нації нагально потребують розмежувати етнічний і державницько-політичний аспекти нації. Відомо, що метафора І.Я. Франка про Україну «від Карпат до Кавказу», як і його вислів «Не люблю Росію» не консолідували українське суспільство, незважаючи на роль Месії у свідомості українців. У конкретному випадку України ХХІ ст. національна ідентичність не має однорідних ознак належності, бо зумовлена особливостями територіального розвитку, культурними й соціально-психологічними пріоритетами, досвідом державотворчих та геополітичних тенденцій. Якщо на емоційно-чуттєвому рівні етнічна ідентичність виступає універсальною формою для частини населення, то національна ідентичність виглядає штучною формою існування, «витвореною правом, політикою, освітою». Характерно, що представник третього покоління школи «Анналів» М. Ферро, засто-

сувавши поняття «матриця історичної пам'яті», логічно зазначає: «національна історія застосована на спільноті досвіду, але етноісторична пам'ять значно відрізняється від проявів національної пам'яті». Тому вони можуть свідомо чи несвідомо конфліктувати між собою, що ми й спостерігаємо в сучасній Україні. Виходить, що «матриця історичної пам'яті» – це сукупність етнонаціональних стереотипів сприйняття власного минулого. Вона повертає до колективної уяви те, що було або забуте, або яке виштовхують з пам'яті штучними ідеологічними заходами. У «матриці історичної пам'яті» вкрай важливе не так співвідношення між етнічною та національною пам'яттю, як вважає Т.С. Бердій, як досвід попередніх поколінь та ретрансляція його потомкам. Саме з цієї причини політична консолідація суспільства на базі партійної мобілізації виборців навколо не співпадаючих оцінок минулого неможлива. Для одних воно буде «попелом поколінь», який не потрібно ворушити, а для інших створюватиме міцну ілюзію достовірності знань про історію [2, С. 14-16].

Необхідно зазначити, що в цю перехідну для нашої держави епоху при повній відсутності не те що цензури, а навіть прискіпливо-справедливих рецензій варіативність оцінок подій та історичних постатей майже безмежна. Скажімо, у згадуваних раніше «Оповіданнях з історії України» У. Кармелюка (справжнє прізвище Карманюк) описаний національним Робін Гудом, що розподіляв загарбане добро серед бідняків. Не випадково в селищі Буча на Київщині на початку 2007 р. вулицю Ленінградську перейменували на вулицю «славного лицаря» Устима Кармелюка. Безумовно, ініціатори цього заходу живуть у світі вигаданої історії, бо насправді Кармелюк і його побратими були звичайнісінськими кримінальними злочинцями. Вони не зупинялися навіть перед катуванням селян заради одержання награбованого, тому населення активно допомагало поліції у затриманні цих бандитів [21, С. 140; 17, С. 6]. У цьому відношенні дивно читати у авторитетному виданні тезу про виховання вільнополюбства і прагнень до соціальної справедливості на ідеалах опришка У. Кармелюка та гайдамаччини [19, С. 340]. Щодо останньої В. Липинський давно писав наступне: польські й російські військові частини «загнали на Україні в підземелля барщанську (барських конфедератів) і гайдамацьку анархічну мерзоту – і хоч на півтора століття забезпечили Україні спокій і можливість культурного та економічного розвитку» [18, С. 37].

Невмируща звичка «ура-патріотів» підвищувати до космічних висот ледь не всі історичні постаті української історії призводить до хронічних перекручень істини. При цьому вони напряму впливають на політико-ідеологічний вибір громадян, розколюючи і без того не єдиний соціум. Існує досить розповсюджена думка щодо несприйняття представниками сучасного українського національного руху ідеї модернізації. Таке становище в умовах просування концепції глобалізації та взаємоультурних ін'єкцій досить шкідливе. Крім того, далеко не завершено диспут щодо сприйняття українства – це територіальне чи національне поняття. Продовжується боротьба: закріплювати громадянство на праві крові (*ius sanguinis*) – так само, як у німців або росіян, чи на праві території (*ius solis*) – подібно до англійців, французів [6, С. 13-14].

...Неупередженим дослідникам уже 90 років відомо, що М.С. Грушевський ніколи не займав посаду Президента УНР. Однак у двотомному виданні 2002 р. «Україна: ХХ століття» (серед авторів був і В.М. Литвин), наприклад, стверджується, на чебто він займав цю посаду. Консультуючи у 2001 р. телевізійний фільм «Михайлі

Грушевський – перший Президент», директор Міжнародного фонду М. Грушевського проф. Л. Решоцько теж наголошував на цьому. Не заперечили цього ні Головна редколегія, ні рада з видання Повного зібрання творів М.С. Грушевського. А серед членів цих поважних органів були: В. Литвин, Б. Патон, Л. Винар, Ф. Сисин, І. Курас, О. Пріцак, А. Жуковський, Г. Боряк, Р. Пиріг, В. Смолій, Ю. Мицик, В. Даниленко та інші знані вітчизняні й діаспорні експерти. Відомий історик С. Макарчук навіть намагався довести, начебто вибрали М. Грушевського президентом на базі «актових документів Центральної Ради», що не відповідає дійсності.

Р. Іванченко включила до складу Української Центральної Ради березня 1917 р. В.К. Винниченка і С.В. Петлюру. Між тим вони отримали там членство у квітні і влітку відповідно.

Щоб заховати інший, неприємний, напевне, для ревнителів стерильного українства факт, проф. Київського педінституту А. Трубайчук вигадав, начебто батько відомого українського історика С.Ф. Грушевський був викладачем славістики і шкільним інспектором. Насправді ж він викладав російську мову і займав важливу посаду крайового інспектора (директора) народних училищ на Північному Кавказі.

Ще один аналогічний приклад: проф. Ужгородського університету В. Худанич зробив «відкриття», заявивши, що у вересні 1917 р. у Києві відбувся з'їзд народів України. Але ж тоді був з'їзд народів Росії, і це добре відомо історикам! [33, С. 50-62; 34, С. 50].

Такі партії, як Народний рух України, Українська народна партія, Українська республіканська партія «Собор», ОУН та інші національно-демократичні й націоналістичні організації, активно використовують у своїй агітаційній роботі феномен українського козацтва. Відомо, що на початку 2007 р. в республіці існували зареєстровані Міністерством юстиції 20 всеукраїнських козацьких організацій (серед них є навіть міжнародні) та сотні регіональних. Розроблено кодекс козацької честі, у школах пропонується ввести курс «козацько-лицарський гард молоді». З'явився й «маршал козацтва» – Д. Сагайдак, що й у Збройних силах ніколи не служив [25, С. 10]. Користуючись невисоким рівнем історичних знань більшої частини населення, представники таких партій майже повністю замовчують негативні риси козацтва (і не лише українського): хворобу «булавизни», нетерпимість до інакодумства, суттєві охлократичні тенденції, елементи ксенофобії, грабіжництва, надмірної жорстокості. Зовсім не випадково в Галичині протягом XVIII – ХХ століть не існував культ постатей козацтва. Західні українці добре бачили деструктивні явища у середовищі козацтва, звідси – вірність династії Габсбургів. Адже остання ще з 1806 р. прийняла давній титул і герб короля Галичини і Володимерії у якості української монархічної відзнаки [31, С. 215].

З одного боку, має рацію автор зі Львова Є. Іванків, коли доводить: «Можна б писати цілі томи про всі ті злочини і страхіття, які довелося українському народові пережити під польським пануванням» [13, С. 71]. Втім, прихильники «помаранчевого» табору сьогодні захоплюються складанням численних книг та статей з прокльонами на адресу в основному Росії. З іншого боку, козацька сваволя й анархія надто обтяжувала Польщу, щоб остання дозволяла собі ліберальничати. Адже перший козачий реєстр, зроблений С. Солтановичем за наказом короля у Черкасах та Каневі десь 1572 р., мав на меті не лише створити збройну силу проти татарських нападів,

але й припинити систематичні грабунки, якими займалося козацтво.Хоча, на думку королівських урядовців, донці грабували частіше, аніж українські козаки, але безперервні скарги потерпілих примусили Варшаву діяти. Бо, скажімо, у 1542 р. козаки «реквізували» майно у дипломатів Польщі й Туреччини, у 1545 р. десь 700 козаків розграбували багато турецьких караванів з товарами для Московії. Лише за грабунки 24 купців Польща повинна була виплатити їм більше 5 тис. злотих, хоча примусила нападників повернути товари потерпілим [41, С. 265-269].

Навіть у 20-х роках XVII ст. в українських містах більше 70% населення належало до категорії «непослушних»: у Переяславі з 900 будинків у 700 мешкали саме жителі цієї категорії, у Голтві з 530 – лише 30 відносились до «послушних», у Яготині їх налічувалась половина тощо [10, С. 19].

Зазначимо, що однією з серйозних причин співробітництва міських жителів з царською владою після 1654 р., процесу русифікації були грубі дії козацької старшини. Фактично у містах складалося двовладдя у формі магістрату і структур гетьманського уряду. Останні цілеспрямовано вели наступ на законні права міщан у сфері економіки, постійно виникали непорозуміння у питаннях постоїв і підводної повинності для козацтва. Мало місце противправне заволодіння старшиною магістратськими землями, нахабний протекціонізм. Саме тому магістрат активно контактував з царськими чиновниками, і лише за 1655 – 1690 рр. Чернігів, наприклад, одержав від Москви чотири конфірмаційні грамоти на магдебурзьке право. За проханням магістрату у місті була розташована залога російських військ на чолі з воєводою чисельністю спершу 400, потім 1300 стрільців. Природно, військовослужбовці царя теж порушували магдебурзьке право [8, С. 15-16].

Через підпорядкованість протягом століть більше ніж десяти державним утворенням серед регіонів України виникли й змініли політичні, ідеологічні, світоглядні, ціннісні, лінгвістичні, культурні, етнічні, релігійні, ментально-психологічні розходження. За останні 16 років до них додались поставлені частиною еліти псевдоцілі, небачений раніше непотизм, хутірське кумівство, а також поява історичних праць за принципом «чего изволите». Конкретні протиріччя й розбіжності між регіонами України добре відомі і за її межами. Зокрема, щодо їхнього змісту та наслідків висловлювались такі зарубіжні вчені, як Д. Арель, Л. Баррінгтон, Е. Вілсон, Т. Кузьо, Д.О. Лібер, А.Г. Міллер, Ш.Л. Волчик, П. Д'Аньєрі, С. Бірч, П.С. Пірі, Д. О'Лохлін, Д.Е. Белл, П.Р. Кромер, Д. Клем, П. Кубічек та інші. Зацікавленість цією проблемою, як бачимо, неабияка. Проф. політичних наук Південно-Іллінського університету С. Шульман розподілив умовно наукові праці, присвячені політичним наслідкам регіоналізму в Україні, на чотири категорії. Частина вчених досліджувала шляхи, якими розвивалася суспільна думка в регіонах, створивши широку палітру неспівпадаючих ідей щодо оцінки внутрішньої й зовнішньої політики та орієнтації влади в Україні. Інші вивчали регіональні особливості поведінки електорату під час виборчих кампаній, підтримки тих чи інших партій, правової поведінки. Крім того, В. Хеслі, Т. Кузьо, Д.Д. Майер, Р.С. Кравчук, Р. Солчаник, Е. Озбіганов та інші досліджували проблеми, пов'язані зі ставленням жителів регіонів до влади та суспільних авторитетів. Нарешті, деяка частина вчених аналізувала рівень національної ідентичності серед населення (приміром, П.С. Пірі, Т. Кузьо). Максимальну зацікавленість зарубіжних спеціалістів завжди викликали проблеми політич-

ної поведінки жителів України та стан суспільної думки. Щодо двох останніх дослідницьких аспектів, то вони не мають сумніву: у найближчому майбутньому національна ідентичність у жителів Сходу й Півдня України і політичний авторитет центральної влади у масштабах всієї республіки навряд чи посилюватимуться.

Як довів у свій час Е. Сміт, психологічна єдність і солідаризм характерні лише для тих держав, де між окремими регіонами не існує значної різниці у соціальній ідентифікації та поглядах щодо змісту діяльності політичної влади [47, Р. 177-179].

Необхідно чітко розрізняти, на думку політолога А.В. Берези, два поняття: регіоналізм і регіоналізацію. Регіоналізм – це бачення шляхів вирішення місцевих проблем знизу, населенням та територіальними елітами, а регіоналізація – політика зверху з метою поліпшення соціально-економічних показників адміністративно-територіальних суб'єктів з обов'язковим урахуванням регіональних і загальнодержавних інтересів. Як правило, регіоналізм виникає при загостренні суперечностей між центром і територіями. У сучасній Україні регіоналізм набув не лише поширення, але й став впливовим чинником внутрішньої політики. Крім того, в державі фактично відсутня і дієва політика регіоналізації. Наявність цих двох факторів досить небезпечна для підтримання стабільності й територіальної цілісності України. Суттєву роль регіонального чинника у політичному житті республіки останні роки активно досліджують такі вітчизняні політологи, як Т. Кучеренко, З. Варналій, О. Габріелян, О. Романюк, Д. Стеценко, С. Максименко, М. Гладій, М. Дацішин, М. Долішній, С. Писаренко, М. Чумаченко, М. Янків, О. Стегній, М. Чурилов. Відмічається, що у державних рішеннях по розвитку регіонів була непрозорість, наявний величезний дисбаланс у їхньому розвитку. Прийнята 25 травня 2001 р. «Концепція державної регіональної політики» не виконується. Відсутня інституціональна складова регіональної політики, на відміну від інших країн. Наприклад, в Угорщині існує Міністерство довкілля і регіональної політики, у Чехії – Міністерство місцевого (регіонального) розвитку, у Польщі – регіонального розвитку і будівництва. Практично у кожній державі є Рада регіонального розвитку або Рада з питань регіональної політики, асоціація агентств регіонального розвитку, Національний фонд регіонального розвитку. Нічого подібного в Україні немає [3, С. 5-12].

Регіональна диференціація України на сьогодні досить усталена. Чітко розрізняються самобутні соціокультурні цілісності, історично унікальні регіони, адміністративні кордони яких збігаються з історичними та культурними межами. У 80–90-х роках ХХ ст. тенденція централізації змінилася на децентралізацію, про що писали І. Валлерстайн, Р. Робертсон, Дж. Розенау, Т. Снайбі. Вони довели, що в умовах глобалізації невпинно «розмивається» державний суверенітет, регіони поступово «виходять з тіні» національної держави. Феномен регіональної ідентичності формується в рамках просторово-часових параметрів і стає чинником політичної поведінки, інструментом політичної мобілізації і колективних дій. Щоб зберегти єдність держави, Україна повинна використати систему субсидіарності, тобто таке управління, коли на більш високий рівень передаються лише ті повноваження, які неможливо ефективно реалізувати на більш низьких рівнях. Фактично мова йде про взаємодоповнюваність центральної та регіональної влади [24, С. 9-13].

Складні події 2004-2008 років доводять логічність висновку політолога С.В. Дрожжиної: «В сучасній Україні ні єдина мова, ні почуття єдиного етносу, ні

єдина релігія не можуть бути основою єдиної ідентичності». Не поєднують громадян також політичні сподівання і орієнтації геополітичного характеру. Тому необхідно шукати загальнолюдські цінності, щоб уникнути зіткнення центру й периферії, Сходу й Заходу, в цілому соціокультурної кризи [9, С. 270]. Згідно соціологічних досліджень, у 2006 р. біля 44% опитаних ототожнювали себе з місцем проживання, 15% – з регіоном, 31% – насамперед з Україною, 1,5% – з Росією, 3% – з Радянським Союзом. За іншими даними (Українського центру економічних і політичних студій), влітку 2001 р. респонденти в 11 областях та Криму демонстрували значно сильнішу регіональну прив'язаність. Вона коливалася від 62% у Криму, 26% – на Півдні та Сході, 16% – на Західній Україні, 11% – у Києві. У цілому національну ідентичність вибрали 45% громадян (з 1500 опитаних), регіональну – 21%, місцеву – 34%, європейцями відчували себе 23%, слов'янами – 45%. Значить, субнаціональні ідентичності виявилися міцнішими, ніж національні. Не дивно, що політична діяльність в Україні початку ХХІ ст. практично не має загальнонаціонального виміру. Більше того, політичні процеси часто перешкоджають «оптимальному узгодженню інтересів нації, держави, громадянства» [48, Р. 179-184; 40, С. 11].

Регіони України (сім областей на Заході, дев'ять та м. Київ – у Центрі, вісім – на Сході й Півдні (дев'ятий суб'єкт – Крим) мають певні ідентичності – своєрідні уявлені спільноти. Їх об'єднує територія, соціально-культурний та історичний досвід, ціннісні орієнтації, спосіб життя, інші важливі чинники [23, С. 302]. Між ними існують відмінності щодо мови, психології, а наявність специфічної історико-культурної спадщини обумовлює не співпадаюче трактування важливих історичних подій. Поки що влада не виробила оптимальної моделі взаємовідносин регіонів один з одним, як і центру з ними, все ще переважають крайності. Хоча соціально-економічні проблеми для всіх регіонів України майже однотипні за важливістю.

Необхідно зауважити: в Україні, як і в цілому на Сході Європи, нації виникли, згідно теорії Г. Коня, на базі ірраціонального принципу етнокультурної спадковості всього народу, а не чинника громадянства. Адепти націоналізму тут вважали за необхідне переформатувати політичні межі у відповідності з етнографічними вимогами. Як правило, лідери націоналізму у Центрально-Східній Європі відкидали західні стандарти раціоналізму й лібералізму. Класичний аргумент українських націоналістів, згідно котрого титульна нація повинна мати привілейовані права, – це визнання виключно українців (крім території Криму) корінним народом. Крім того, необхідно, з їхньої точки зору, не заперечувати колоніального статусу України в минулому і насильницького процесу русифікації. Щодо останнього, то російськомовна українська культура для них нелегітимна, бо була нав'язана виключно зверху, силоміць. З іншого боку, представники східнослов'янського різновиду націоналізму вважають Україну біетнічною, білінгвістичною і бікультурною нацією, а росіяни України не можуть мати статусу національної меншини чи діаспори.

Українські націоналісти впевнені: прискорення процесу запозичення досягнеть західної культури перешкоджає засвоєнню російської, а значить, посилює українство. Ця теза виглядає примарною через широке розповсюдження, особливо у молодіжному середовищі, маскультури та глобалізаційні ефекти. До того ж аналіз соціологічних опитувань, наприклад, у травні-червні 2001 р. в 10 областях України, Криму й Києві показав: 71% респондентів віддав перевагу громадянській, а не етнокуль-

турній, національній ідентичності. Тому аргументи М.Р. Бейсінджера, Р. Брабейкера, Г. Шьопфліна щодо домінування на території Східної Європи, колишнього Радянського Союзу етнокультурної ідентифікації не можуть розповсюджуватись на всю Україну. У цілому рівень підтримки населенням концепції формування етнічної української чи східнослов'янської нації не перевищував на початку ХХІ ст. у сумі 30 відсотків. У всіх вікових групах спостерігалася перевага точки зору щодо громадянської національної ідентичності над етнокультурною. Це найбільш чіткий доказ низької популярності етнічного націоналізму у республіці, а саме такий фактор і сприяв поразкам націоналістичних партій та блоків на парламентських виборах 2006 – 2007 років.

Значна кількість респондентів відзначає спільність історичного розвитку Росії та України, культурних особливостей двох народів. Однак ця точка зору не характерна для більшості населення Західної України. Характерна деталь: дві третини опитаних на Сході й Півдні республіки відзначили: якщо особа водночас відчуває себе носієм російської та української культури, то це зовсім не означає послаблення її зв'язку з українською державою. Необхідність вивчення історії обох народів підкреслили 68% респондентів, а 32% наголосили на перевазі при цьому матеріалів про український народ [47, Р. 36-52].

Строкатість політичної культури, історичної пам'яті – не випадкове для України явище. Адже навіть у кінці XVI ст. термін «українці» не вживався населенням як етнічна самоназва. Він існував у якості ендоетніоніму і навіть у середині XVII ст. був самоназвою лише жителів Середньої Наддніпрянщини і Лівобережжя. Лише козацька старшина відчувала себе «державною нацією» (*Staatsnation*), решта ж населення була «культурною нацією» (*Kulturnation*) – за формулою Ф. Майнеке. І навіть у XVIII ст. в Україні існували прояви більш національної, а не етнічної ідентичності [14., С. 37, 46, 48].

Якщо розглядати ідентифікаційний поділ жителів підросійської та австро-угорської України у роки Першої світової війни, то він досить різноманітний. Населення розподіляло себе на наступні категорії: малороси, хохли, новороси, галичани, русини, рутенці, бойки, лемки, поліщуки, гуцули, українці, угорські русини, православні, калакути, уніати тощо. У 1917 р. Вчені ради Харківського та Київського університетів, Харківського та Київського технологічних інститутів висловили протести проти «українізації Малої Росії». Перебуваючи на Волині у 1916 р., Д. Вітовський потім розповідав, що населення там називало себе православними, мужиками, руськими, лише дехто – українцями. Тому Начальна Команда Галицької армії була переконана: на Волині ніяких українців не існує [7, С. 134].

Поновлення нині О. Тягнибоком тези про галичан – «справжніх українців», яка стала лейтмотивом ідеології націоналістичних партій, має глибоке коріння. Ще в 1894 р. О. Партицький (1850-1895) випустив книгу «Старинна історія Галичини», у котрій стверджувалося, начебто предки українців на цій території протягом VII ст. до н. ери – до 110 р. н. ери створили інфраструктуру, на здобутках яких розвивалися цивілізації Древньої Греції і Древнього Риму. Інші автори писали в кінці XIX ст., що гуни – прямі предки русинів [29, С. 7]. Таке міфічне перебільшення вимагалося тому, що з середини XIX ст. в Галичині поступово відмирала ідентичність «*gente ruteni, natione poloni*» (родом русин, але польський громадянин). Крім того, переборювалося засилля польської і німецької мови, хоча, з іншого боку, панувало так зване «язичче» – суміш російських,

польських, українських, церковнослов'янських слів та зворотів. Приміром, консисторія все офіційне діловодство вела саме ним. Галицько-українська інтелігенція не була підготовлена ні мовно, ні психологічно, народна мова довго залишалася занедбаною та недосконалою [15, С. 59-61]. У 1906 р. М.С. Грушевський з тривогою писав про небезпеку формування двох українських народів на одному етнічному фундаменті через суттєву мовну різницю. Про свою антипатію до галицького філістерства неодноразово писав не лише він, але й Є. Чикаленко, І. Франко, П. Куліш, інші діячі. Для слабо-сильного галицько-руського відродження потрібно було б десь століття, вважав І. Франко, «якби не сильний приглив оживляючих ідей з України, що під Росією». До середини XIX ст. у лідерів українства Галичини не було розроблено суспільно-політичних програм, до кінця 50-х років вказаного століття там не знали поезій Т. Шевченка, уніатське духовенство «було сполонізоване і жило в добрій приязні з орендаторами панських маєтків». Навпаки, підкresлював Великий Каменяр, у підросійській Україні «українська інтелігенція, русифікуючись, все-таки набирала рівночасно й європейської освіти і європейських ідей» [20, С. 87-88; 35, С. 474-476].

Значно жорсткіше, хоча й суб'єктивніше, характеризував галицьке суспільство 70-х років XIX ст. П. Куліш. У листі від 16 червня 1874 р. до І. Пулюя він роздратовано писав, що треба було б «залишити Галичину, мов те сміття, що зісталось після лядського потопу... А брати Русини думають, вони люди поважні, до діла годящі, та й зовсім таки нація! Сміх і горе!» [5, С. 211].

Як і М. Грушевського, видатного філолога Ю. Шевельова відштовхувало від галичан «типове галицьке філістерство та пристосуванство». У ментальності ж східних українців він відмічав «розмах і щедрість уяви, відчуттєву глибинність...» [38, С. 506-507]. Не дивно, що як Є. Петрушевич, так і інші лідери ЗОУНР визнавали існування галицької та наддніпрянської українських націй. Генеральний секретар закордонних справ Західноукраїнської народної республіки Л. Цегельський вважав придніпровську соціалістичну інтелігенцію (М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюру, Б. Мартоса, Микиту Шаповала, С. Єфремова та інших) «нездатною до позитивного державного будівництва» [36, С. 76]. Подібного протиставлення у спогадах учасників подій буревного ХХ ст. дуже багато, зберігається воно, не завжди у прихованіх формах, і в нашу епоху.

Якщо уважно проаналізувати пресу Сходу й Заходу України, можна легко помітити різні акценти у висвітленні одних і тих же історичних подій чи постатей. Саме через це в моменти політичної мобілізації населення чітко виявляються кордони між політичними уподобаннями виборців. Незалежно від влади формується різна за змістом та характером (у залежності від регіону) історична ідентичність. Вже не один рік свято Перемоги над фашистською Німеччиною не має ніякого значення для левової частки львів'ян, а в Донецьку чи Луганську воно затьмарює всі минулі чи сучасні святкові дати. У цьому відношенні можна погодитися з покійним Є. Чикаленком та професором Гарвардського університету Р. Шпорлюком, котрі вважають роль Львова та області аномальною, якщо брати до уваги середні показники регіональних протиріч. Цей висновок пов'язаний і з тим фактом, що біля 47% львів'ян середини 90-х років минулого століття народилися в селі, а в Донецьку таких не було й 30 відсотків. Кількість громадян Львова, які традиційно беруть участь у різного роду демонстраціях, більш ніж утричі перевищує кількість донеччан [42, Р. 300, 302-303].

Вибори до Верховної Ради 30 вересня 2007 р. укотре засвідчили неспівпадіння історичної пам'яті жителів республіки. Більше того, незважаючи на прогнози від правих партій щодо непроходження Комуністичною партією України тривідсоткового бар'єра, вона не лише подолала його, але й збільшила кількість місць у парламенті у порівнянні з минулими виборами. Причиною цього успіху були не лише економіко-соціальні гасла КПУ, але й безпредецентна кампанія, розгорнута насамперед В. Ющенком та націоналістичними силами по фальсифікації історії Другої світової війни. Без будь-якої поради з населенням, ветеранами Великої Вітчизняної війни звання Героя України надається командиру УПА, колишньому гауптштурмфюреру вермахту Р. Шухевичу. Неможливо для більшості жителів Сходу й Півдня України стала теза про окупацію республіки у 1944 р. Червоною армією. Адже ще у жовтні 1994 відомий історик М. Коваль довів: саме в той час, коли визволялися землі України, у з'єднаннях радянських збройних сил налічувалося до 50% – 70% українців. Образу і гнів у ветеранів війни викликають звістки про демонтаж у Івано-Франківську монумента, присвяченого Великій Вітчизняній, випадки плюндрування поховань воїнів Червоної армії. У той же час масово зводяться пам'ятники бойовикам ОУН та УПА на Західній Україні. Між тим у 2000 р. 25 істориків України довели, що ОУН співробітничала з фашистськими режимами [46, Р. 56-59].

У 2006 р. німецька дослідниця Ф. Брудер захистила дисертацію «Відстояти Українську державу або померти». Організація Українських націоналістів (ОУН) 1929-1948». Глибоко проаналізувавши документи, ця незалежна від політичних пристрастей вчена зробила сумний висновок: «Детальний та диференційований аналіз діяльності ОУН-УПА відсутній до цього часу». Коли радянська і польська історіографія характеризувала оунівців як «українських бандитів», то західноукраїнські історики й публіцисти підносять цих діячів до рангу «національних герой». Реальність же полягала в тому, що ОУН та УПА виступали у якості колаборантів, помічників окупантів, але у деяких періодах – ворогами й жертвами нацистів. До того ж у працях західноукраїнських авторів замовчується друга фраза колaborації оунівців з весни 1944 р., а також надмірна жорстокість до власного населення. Зокрема, в інструкції для Служби безпеки від жовтня 1944 р. говорилося про необхідність терору проти галичан-прихильників радянської влади, привселюдному вішанні так званих сексотів. Рекомендувалося створити мур між містом і селом, «щоб дядьки не їздили часто до міста (карати – вибивати вікна, реквізувати корови, свині, збіжжя») [43, С. 21].

Має рацію один з чільників БЮТ М. Томенко, коли зауважує: президент повинен виступати лише за ті проекти, що підтримуються двома третинами дорослого населення. А щодо ідеї створення музею радянської окупації, підкреслив він, такого рівня підтримки точно не існувало. Доцільно було б, на його думку, створити цикл передач про найбільш спірні теми історії України, щоб «народ міг розібратись, а не Указом визначати, скільки і де встановити пам'ятників». Крім того, недоцільно відзначати 100-річчя з дня народження Р. Шухевича у Донецьку чи Дніпропетровську [37, С. 1-2].

Мудрі й розважливі слова! Та не всім вони сподобалися. Ще у 1993 р. відомий американський історик українського походження А. Мотиль зауважував, що такі партії, як КУН, ОУН та інші, здатні лише поляризувати політичний спектр в Україні через крайній націоналізм, пропаганду якоїсь виключності української нації протягом тисячоліть [44, Р. 167].

Лише відмова від примітивної «аріософії», заміни одних історичних міфів іншими, тонкого чи грубого фальшування подій, а також максимальна об'єктивність істориків (який би партії вони не симпатизували) дозволить припинити війну підручників, стереотипів та догм.

Література

1. Артюх В. Чому, як і для чого конструюють минуле? // Визвольний шлях (К.), - 2004. – Кн..5.
2. Бердій Т.С. Співвідношення етнічної та національної ідентичностей. Автореф.дис....канд. філософ. наук. - Донецьк, 2007.
3. Береза А.В. Регіональна політика як чинник суспільної стабільності: Європейський досвід і Україна. Автореф. дис...канд.політ.наук. – К., 2007.
4. Валлерстайн И. Двусмысленные идентичности // Глобализация и идентичность: Хрестоматия (сост. Т.С. Воропай), - Харьков: Эксклюзив, 2007.
5. Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані (ред.. Ю.Луцького).- Нью-Йорк; Торонто: Укр..Вільна Акад..наук у США, 1984.
6. Грицак Я. Інавгураційна доповідь на відкриття Інституту історичних досліджень Львівського державного університету імені Івана Франка (29 січня 1993 р.) // Україна модерна (Львів). – 1996. - №1.
7. Дем'янюк О. Український молодіжний рух Західної України від зародження до боротьби за українську державність: Монографія. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2007.
8. Доманова Г.С. Чернігівський магістрат: статус, структура та основні напрями діяльності (друга половина XVII-XVIII ст.) Автореф.дис....канд.істор.наук. – Чернігів, 2007.
9. Дрожжина С.В. Специфіка формування сучасної української ідентичності // Ідентичність у сучасному соціумі. Матеріали міжнар. наук. – теорет. конфер. м.Донецьк, 14-15 листопада 2006 року: Юго-Восток, 2006.
10. Жученко В.С., Жученко Л.В. Міста Полтавщини в другій половині XVI-першій половині XVII ст.. // Історична пам'ять (Полтава). – 2000. - №1 – 2.
11. Защільнняк Л. Інтелектуальна історія як дослідницький простір сучасної української історіографії // Український історик (Нью-Йорк etc.). – 2006. – Т. XLIII.
12. Іваненко В.В. Україна доби Другої світової війни у дзеркалі сучасної наукової та суспільної думки // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. Зб. наук. праць. Вип..3. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2005.
13. Іванків Є. Польська церковна політика в Україні // Українська ідея і чин (Львів). – 1998.- №1.
14. Історія українського козацтва. Нариси у двох томах. Том другий. – К.: Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2007.
15. Королько А. Антон Петрушевич: штрихи до політичного портрета // Україна соборна. Зб. науков. статей. Вип.. 2. Част. III...- К., 2005.
16. Кучеренко І.М. Політична етика у сучасних соціотрансформаційних процесах: український контекст. Автореф. дис....канд. політ.наук. – К., 2007.
17. Лабунський М. Шухевич під Києвом // Нація і держава (К.). – 2007. – 30 січня.
18. Листи В'ячеслава Липинського до Осипа Назарука (1921 – 1930). – Львів, 2004.

19. Медвідь Ф. Виховання української еліти системою національної освіти в умовах консолідації сучасної української нації // Еліти і цивілізаційні проекти формування еліти. Т. 2. – К.: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006.
20. Миллер А. Дуализм идентичностей на Украине // Отечественные записки (М.) – 2007. - №1.
21. Місан В. Оповідання з історії України. - К., 1995.
22. Мушинський М., Рак К. Wprost: Наступает эра постколониализма // <http://www.centrasia.ru> - 26 мая 2007г.
23. Пасько Я.І., Коржів Г.А. Регіональна ідентичність в умовах перехідного суспільства: досвід Донбасу // Ідентичність у сучасному соціумі... - Донецьк: Юго-Восток, 2006.
24. Рогатін В.П. Трансформація ролі субнаціональних регіонів у сучасних політичних процесах. Автореф.дис.....канд.політ.наук. – Сімферополь, 2007.
25. Руденко Ю., Філь П. Сучасне козацтво: розвиток чи дискредитація доленісничих традицій // Українське слово (К.) . - 2007. – 4-10 квітня.
26. Рябчук М. Культура пам'яті и политика забвения // Отечественные записки (М.) – 2007. - №1.
27. Сакада Л. Зустріч істориків у Національному університеті ім.. Т.Г. Шевченка // Український історик (Нью-Йорк etc.). – 2006 – 2007. – Т. XLIII-XLIV.
28. Стегній О. Національно-групова ідентифікація українців та росіян: порівняльний аналіз // Українське суспільство 1992 – 2006. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006.
29. Стародавня історія України // Нація і держава. – 2007. – 20 березня.
30. Стецкевич В. Історична пам'ять, самосвідомість та самоідентифікація в контексті сучасного творення соборності України // Україна соборна: Зб.наук.статей. – Вип..2, Част.1. – К.: ПУ НАНУ, 2005.
31. Терещенко Ю. Зростання національної свідомості в українському аристократичному середовищі Галичини на переломі XIX і ХХ століть // Україна соборна. Історична регіоналістика в контексті соборності України. Зб.науков.статей. Вип..2. Част.III. – К.: II НАНУ, 2005.
32. Український історик (Нью-Йорк etc.). – 2006-2007. – Т. XLII – XLIV.
33. Усенко П. Чи був Михайло Грушевський президентом України? (Від історії національних катастроф – до катастрофи національної історії). - К.: Нора-друк, 2003.
34. Усенко П. Чи був Михайло Грушевський президентом України? // П'ятий конгрес Міжнародної асоціації українців. Історія. Част.3. – Чернівці: Рута, 2005.
35. Франко І. «Ukraine irredenta» Ю. Бачинського // Жите і слово (Львів). – 1895. – Том IV.
36. Цегельський Л. Від легенд до правди: Спомини про події в Україні зв'язані з Першим листопадом 1918р. – Нью-Йорк; Філадельфія: Булава, 1960.
37. Червак Б. Окупація пам'яті // Українське слово (К.). – 2007. – 13-19 червня.
38. Шевельов Ю. (Шерех Ю.) Я – мене – мені...(і довкруги). Спогади. Т.1 В Україні. – Харків; Нью-Йорк: Березіль, 2001.
39. Шимченко Л.А. Громадська ідентифікація особи як чинник формування української політичної нації. Автореф.дис.....канд..філософ.наук.- К., 2007.

40. Яковенко Н.Н. Одна Клио, две истории // Отечественные записки. – 2007. - №1.
41. Яковлев А. З історії регистрації українських козаків в 1-й половині XVI в. // Україна (К.). – 1907. – Т.1.
42. Aberg M. Putnam's social capital Theory goes East: A case study of Western Ukraine and L'viv // Europe – Asia studies (Glasgow). – 2000.- Vol.52, №2.
43. Bruder F. Kollaboration oder Widerstand? Die Ukrainischen Nationalisten während des Zweiten Weltkrieges // Zeitschrift für Geschichtswissenschaft (Berlin). - 2006. - №1.
44. Motyl A. Dilemmas of Independence: Ukraine after Totalitarianism. – New Jork: Council of Foreign Relations Press, 1993.
45. Popson N. The Ukrainian history text – book // Nationalities Papers (Berkeley). – 2001. – Voi.29, №2.
46. Serbyn R. Historical Memory and State-building: The Myth of the Great Patriotic War in Independent Ukraine // The Ukrainian Quarterly. – 2003. Vol.26, №.1-2.
47. Shulman S. Region, Identity, and Political Authority in Ukraine // Journal of Ukrainian Studies (Toronto). – Vol.26, № 1-2.
48. Shulman S. The Contours of Civic and Ethnic National Identification in Ukraine // Europa – Asia studies. – 2004. – Vol.56, №1.

В.В. Петровский, В.И.Семененко, В.Е.Мирошниченко

Историческая память как элемент политической мобилизации в Украине.

В статье анализируется связь исторической памяти населения Украины с политическими и геостратегическими приоритетами. Она особенно ярко проявляется во время избирательных кампаний. Подчеркивается необходимость выработки оптимальной модели взаимоотношения регионов с центром, чтобы избежать элементов регионализма и сепаратизма.

Ключевые слова: историческая память, культура памяти, гражданская идентичность, регионализм.

V.V.Petrovskyj, V.I.Semenenko, V.E.Miroshnichenko

Historical Memory as a Factor of Political Mobilization.

The article under consideration analyzes a connection of the historical memory of the Ukrainian people with the political and geostrategic priorities. It becomes especially apparent during election campaigns.

The authors stress the necessity of working out an optimum pattern of interrelation of regions with the centre in order to avoid regionalization and separatism.

Key words: historical memory, culture of memory, civic identity, regionalism.